

мічаємо за Романовичами під час їх боротьби з громадським рухом українським, було чи не головною причиною ослаблення вічевої діяльності. Що до боярства, то дійсно правдоподібно, що воно мало значну силу в землі (на се патакають заходи Мстислава Даниловича коло нього, його роздавання сел їм), але згадка в тестаменті кн. Володимира Васильковича про село, куплене у якогось Ходорка (пом. Ходорко, чи Фодорко, а не Фодорок) ще не може бути доводом, що в руках бояр „концентрувалось превелика (громадная) земельна власність.“ Виразних, безпосередних вказівок про се ми не маємо, можна припускати лише по аналогії з иньшими землями, а по части — виводити з істновання боярських лятифундій в пізнійші часи.

На сьому кінчимо свої уваги про книгу д. Іванова. Деякі уваги які ми тут зробили, не уймають ваги і ціни його праці, що з'являєть ся корисною вкладкою в українсько-руську істориографію, і ми щиро жичимо дальшого поспіху і розвою діяльності нового робітника на дорогій нам ниві.

М. Грушевський.

Систематическое описаніе славяно-россійскихъ рукописей собранія графа А. С. Уварова, въ четырехъ частяхъ, составилъ архимандритъ Леонидъ, Москва, 1893—4, 4^о, т. I ст. VII+694, т. II с. 577, т. III ст. 363, т. IV ст. 562, з рисунками (13).

Четвертим томом, виданим вже після смерти укладчика, закінчила ся монументальна опись знаменитої збірки рукописей графа Уварова (в Порічі Можайського уїзду Смоленськ. губ.). Колекция Царського, описана р. 1848 Стровим, була початком сієї збірки (750 пес), доповненої графом Олексієм Уваровим, так що перед смертю его вона містила вже 2250 пес, і то дїбрапих з сьвідомістю річи (між иньшим увійшла сюди колекция Сахарова); за невеликою виїмкою, се все — рукописи славянські. Розпочата опись сих нових набутоків не була докінчена (видано один том — проф. Сухомлинова), доперва 1885 р. взяв ся за се паново покійний вже тепер археограф -- архимандрит Троїцької Лаври Леонїд Кавелін, і довів до кінця.

Як значить ся в титулі, се опись систематична. Песи подїлено що до змісту на вісімнадцять розділів, в яких знову їх згруповано в певні групи, означені на початку розділа (на пр. в першій части йдуть цілі біблії, далі поодинокі книги старого завіту, потім нового завіту — евангелія, апостоли, апокаліпсиси), і тільки в тих групах розміщено рукописи в порядку хронологічнім. Том перший містить відділи: 1 сьвяте письмо, 2 толкованне св. письма, 3 письма св. отець, 4 теологія догматична,

5 теологія паренетична (богословіє учительное), 6 письма релігійно-моральні, 7 полемічні письма, 8 письма розкольників, 9 право церковне і сьвіцьке. Том другий: 10 книги богослужební, 11 ноты церковні і синодики, 12 життя сьвятих, 13 оповідання про чудовні ікони. Том третій: 14 історія церковна і сьвідка, 15 матеріали до історії церковної й сьвіцької, 16 географія й мандрівки. Том четвертий: 17 збірники, 18 инші письма не духовного змісту (всячина — і азбуковники, і риторики, і апологи, і повісти). Вкінці доложено показики імен і осіб і географічних — до першого тому спільний, для цілої книжки, а в дальших томах осібно при кожному розділі. Опись Строева введено сюди цілком, з деякими потрібними поправками і доповненнями“, і в кінці IV тома доложено показик для переведення його нумерації на нову, так що нова опись цілком ту давнійшу заступає.

Було вже піднесено певні недостачі, які виникають через систематичний поділ рукописей (див. Записки VII Н. хроніка с. 8); поділи, як ми бачимо, дрібні і трохи довільно вибрані, а брак загального показчика утрудняє вишукування потрібного. Описано рукописи часом за коротко; так при історичних компіляціях укладчик часом обмежує ся увагою, що вони фавульозні („баснословні“), не об'ясняючи ближше хоч загальнійше версий сих фавул.

Про користь сього видання для науки не потребуємо говорити; одна з найбогатших скарбниць до історії і літератури словянської й руської стає тепер загально приступною. Можна висловити лише щире признання пам'яті покійного автора сього монументального діла й подяку властителям збірки за видання його, й то дуже приступною ціною (15 руб. за 4 великі томи in 4°). М. Г.

Систематическое описаніє рукописей московской синодальной (патріаршей) бібліотеки, составилъ архимандритъ Владиміръ, ч. I — рукописи греческія, Москва, 1894, с. IV+880.

В передмові читаємо, що арх. Володимир, синодальний кустос, з поручення синоду довершив нову опись цілої московської синодальної бібліотеки, по часті описаної вже в звісних каталогах Маттеї, Горського і Невооструєва; опись ся має заступити сі часткові описи, а також алфавитний показчик арх. Сави. Виданий отсе том обіймає рукописи грецькі (і кілька грузинських) і має таким чином заступити каталог Маттеї. Рукописи розложено в порядку систематичнім — сьвяте письмо, письма св. отець, книги богослужební, канонічні, історичні, збірники, література класична, дипломи і листи. Рукописи характеризовано кор